

жодної реальності (Павліченко О.В. Юридичні фікції в приватному праві // Держава і право: Юридичні і політичні науки . – 2013. – Вип. 59. – С. 540-546).

Яніцька І. А.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОЛО ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З ПОЗОВОМ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ (ПІКЛУВАННЯ) НАД ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ТА ЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС

Враховуючи той факт, що позивачем (заявником) у справах про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування є сам неповнолітній як суб'єкт спірних матеріальних правовідносин, то всі особи, які на законних підставах пред'являють позов (заяву) до суду будуть представляти інтереси неповнолітнього. Варто враховувати, що в даній категорії справ представником дитини фактично не можуть виступати такі її законні представники як батько, мати, опікун, усиновлювач.

У зв'язку з тим, що вимога про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування розглядаються разом із справами про позбавлення батьківських прав, про відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, про визнання фізичної особи не дієздатною, то можливо припустити, що особи, які мають право на звернення до суду з вищенаведених справ, також мають право пред'являти вимогу про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Відповідно до цього в юридичній літературі дискусійним залишається питання щодо правого становища осіб, які мають право звернутись до суду з метою захисту прав та інтересів дітей, позбавлених батьківського піклування.

У теорії цивільного процесу виділяють багато видів процесуального представництва, які не передбачають видачі довіреності, що, таким чином, зближує їх із законним представництвом. До них

можна віднести публічне, офіційне та статутне представництво, що виділяють у цивільному судочинстві [1, с. 23].

Публічне представництво у цивільній справі — це представництво, яке здійснюють Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, прокуратура, органи державної влади та місцевого самоврядування у випадках, передбачених законом (ч. 1 ст. 45 ЦПК України).

Позивачем за позовом, пред'явленим прокурором, що відповідно до статті 45 ЦПК України звернувся до суду в інтересах інших осіб, є та фізична особа, на захист прав і законних інтересів якої особи заявили позов. У справах про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування такою особою є дитина. ЦПК України визначає прокурора самостійним суб'єктом цивільних процесуальних правовідносин — учасником розгляду цивільних справ в суді (ст. 45 ЦПК України) і включає його до складу осіб, які беруть участь у справі (ст. 26 ЦПК України).

Для підтвердження своїх повноважень прокурору не потрібно надавати суду ніяких документів, довіреностей, оскільки він виконує обов'язки, надані йому законом.

Якщо в процесі розгляду справи виявиться, що підстав для звернення з позовом від прокуратури не було або інтереси позивача виявляться неправомірними, прокурор повинен відмовитися від такого позову.

Право на звернення до суду органів опіки та піклування з позовом про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування впливає з норми ч. 1 ст. 45 ЦПК України. Відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 безпосереднє ведення справ та координація діяльності стосовно захисту прав дітей покладаються на служби у справах дітей. Тому суди повинні в обов'язковому порядку надавати пояснення щодо відносин між відповідними службою у справах дітей та органом опіки та піклування, що частіш за все ігнорується.

Аналіз судової практики дає можливість говорити про те, що найчастіше органи опіки та піклування беруть участь у справах про встановлення опіки (піклування) як треті особи, що не заявляють самостійних вимог і мають відповідну процесуальну зацікавленість [2, 3].

Рішення суду про встановлення опіки (піклування) над дитиною, позбавленою батьківського піклування не породжує юридичних

прав чи обов'язків для органу опіки та піклування [4, с. 54; 5, с. 145-150]. Тому слід вважати помилковим залучення органів опіки та піклування в якості третіх осіб у справах про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування. В розглянутому випадку слід застосовувати ч. 3 ст. 26 ЦПК та ч. 1 ст. 45. З урахуванням вищенаведених норм у справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб як самостійний суб'єкт, який має свої повноваження, права та обов'язки. До цих органів слід віднести і орган опіки та піклування, як і прокуратуру, і службу у справах дітей.

Указом Президента України від 11 серпня 2011 року затверджено Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини [6] з метою забезпечення належних умов для реалізації громадських, економічних, соціальних та культурних прав дітей в Україні, беручи до уваги необхідність особливого піклування про дитину, на виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері прав дитини. Слід погодитись з Ю. В. Александровою, яка пропонує доповнити Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини окремим пунктом про можливість його звернення до судових органів за захистом порушених прав, свобод та інтересів дитини [7].

Підтримуючи таку точку зору, вважаємо за необхідне включити уповноваженого Президента України з прав дитини до переліку осіб, які мають право на звернення до суду про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування та закріпити це на законодавчому рівні.

Вбачається за необхідне ввести до СК України норму, у якій би надавався перелік осіб, які наділені правом звернення до суду з позовом про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування (ст. 243¹):

«Право на звернення до суду з позовом про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування повинна мати особа, в сім'ї якої проживає дитина, родичі дитини (дід, баба, сестра, вітчим, мачуха), заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, Уповноважений Президента України з прав дитини».

Таким чином, всі інші особи, навіть заінтересовані у справі, права безпосереднього звернення до суду не мають. Вони можуть лише просити про це відповідні державні та громадські організації,

а також прокурора, які вирішують пред'являти чи не пред'являти позов (заяву).

Література:

1. Немеш П. Ф. Розмежування законного представництва та інших видів представництва у цивільному процесі, що не пов'язані з видачею довіреності / П. Ф. Немеш // Адвокат. — 2011. - № 7. — С.23-25.
2. Ухвала Кременчуцького районного суду Полтавської області від 14 серпня 2013 р. Справа № 536/881/13-ц [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32951944>
3. Ухвала Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 26 травня 2014 р. Справа № 285/1956/14-ц [ ]. — Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39001628>
4. Моніторинг «Судовий захист якнайкращих інтересів дитини та її права на виховання у сім'ї». — Х. : Харківська обласна фундація «Громадська Альтернатива», 2006. - 140 с.
5. Бондаренко М. С. Деякі питання залучення органів та осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, у цивільний процес / М. С. Бондаренко, Є. О. Амбросімов // Наше право. — 2013. - № 1. — С. 145-150.
6. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України від 11.08.2011 № 811/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. - № 63. — ст. 2494
7. Александрова Ю. В. Процесуальні особливості розгляду цивільних справ щодо позбавлення батьківських прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ю. В. Александрова ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. - Одеса, 2012. - 210 с.

Алексеева Н.С.

*аспірантка кафедри цивільного процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПІДСТАВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Забезпечення позову має важливе значення для захисту прав та інтересів учасників цивільного процесу, оскільки надає змогу гарантувати можливість виконання судового рішення, або зробити виконання судового рішення менш складним, а також забезпечення позову має на меті захистити майнові права та інтереси особи, що потребує такого захисту.

Однак, особа, що звертається до суду із заявою про забезпечення позову може зловживати наданим їй правом та переслідувати мету завдати збитків іншій особі. Для уникнення таких зловживань, порушень прав та свобод осіб, завданні збитків, що можуть